

تجربه دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در تدوین نقشه راه بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی کشور

حبیب‌اله رضایی، علیرضا یوسفی، باقر لاریجانی، نیما رضایی، پیمان ادیبی*

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ویژه‌نامه بسته‌های تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی / ۱۳۹۶؛ ۱۷ (۱۲): ۱۲۵ تا ۱۳۳

مقدمه

بررسی تحولات آموزش عالی از ظهور اولین دانشگاه در قرن سیزدهم تا به امروز نشان می‌دهد آموزش عالی همواره نهادی پویا و متغیر بوده است (۱). دو مورد از عوامل ایجاد تحول در نظام‌های آموزش عالی، جهانی شدن و بین‌المللی شدن است (۱). جهانی شدن یعنی به جریان افتادن تکنولوژی، اقتصاد، دانش، مردم، ارزش‌ها و ایده‌ها بر فراز مرزها و هر کشوری را به گونه‌ای صرف‌نظر از تاریخ، سنن، فرهنگ و انتظارات تحت تأثیر قرار می‌دهد (۲). همه دانشگاه‌ها تحت تأثیر جهانی شدن هستند و جهانی شدن در تمام سطوح و ابعاد آموزش عالی تأثیرات عمیقی به جای گذاشته است (۳ تا ۵). به باور متخصصان، امروزه بین رسالت آموزش عالی و اثرات پدیده اجتناب‌ناپذیر جهانی شدن تنش ایجاد شده است. دانشگاه‌ها از طرفی، مؤسساتی محلی و ملی هستند و انتظار می‌رود همواره متوجه نیازهای بومی و ملی باشند. از طرف دیگر، رقابت، چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از جهانی شدن باعث شده تا دانشگاه‌ها با نگاهی فراتر، سطح و عمق نظر و عمل خویش را گسترش دهند (۶). برخی معتقدند راه حل رفع این تنش جهانی - محلی، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است (۶). در حقیقت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی به عنوان پاسخی ممکن به جهانی‌سازی است (۷) و بین‌المللی‌سازی فرایندی است که دولت‌ها می‌توانند بیشتر از جهانی‌سازی آن را هدایت کنند (۷). بین‌المللی شدن و جهانی شدن یکی نیستند. جهانی شدن را می‌توان عامل شتاب‌دهنده و کاتالیزور تصور کرد، در حالی که بین‌المللی شدن گونه‌ای پاسخ است، اما پاسخی است فعال و هوشمندانه (۸). بین‌المللی شدن اشاره به روابط میان دولت‌ها و ملت‌ها دارد، به گونه‌ای که شناخت و احترام به تفاوت‌ها و سنت‌ها را تشویق می‌کند (۱) اما پدیده جهانی شدن تمایل و رغبتی به احترام به تفاوت‌ها و مرزها ندارد و مبانی بسیاری از دولت‌ها را تحلیل برده و همگنی و یکسان‌سازی را دنبال می‌کند (۹ و ۱۰).

در سال‌های اخیر بین‌المللی شدن یکی از مباحث مهم محافل دانشگاهی بوده است (۱) و تعاریف متفاوتی از بین‌المللی‌سازی ارائه شده است. بین‌المللی‌سازی از عناصر متعددی تشکیل شده است. بین‌المللی‌سازی با توجه به جابجایی افراد، وابستگی سازمانی و عقاید بین ملت‌ها، اثرات مهمی روی تکامل زیربنایی کشورها و سیستم آموزش عالی به طور ویژه از دهه ۱۹۷۰ داشته است (۱۰) و دلایل متعددی برای حرکت به سوی بین‌المللی‌سازی برنامه آموزشی ذکر

* نویسنده مسؤؤل: دکتر پیمان ادیبی (استاد)، مرکز تحقیقات جامع نگر عملکرد گوارش، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. adibi@med.mui.ac.ir

حبیب‌اله رضایی، دانشجوی دکتری آموزش پزشکی، گروه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، مدیریت مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. rezaie.habib@edc.mui.ac.ir؛ دکتر علیرضا یوسفی (استاد)، گروه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، مدیریت مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. aryousefy@edc.mui.ac.ir؛ دکتر باقر لاریجانی (استاد)، مرکز تحقیقات اخلاق و تاریخ پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. larijani@tums.ac.ir؛ دکتر نیما رضایی (دانشیار)، گروه ایمونولوژی، دانشکده پزشکی، مرکز تحقیقات ایمونولوژی مولکولی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. rezaei_nima@yahoo.com

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۱۲/۲۴، تاریخ اصلاحیه: ۹۶/۱/۲۱، تاریخ پذیرش: ۹۶/۱/۲۵

شده است که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: رشد و توسعه منابع انسانی، انعقاد پیمان‌های راهبردی، تولید درآمد و تجارت اقتصادی، ساخت ملت و سازمان، رشد و توسعه فرهنگی - اجتماعی و فهم متقابل، بهبود کیفیت، ایجاد روابط راهبردی، تولید پژوهش و دانش، تحقق نیازهای ملل و جهان. به طور کلی می‌توان گفت که دلایل سیاسی، دلایل اقتصادی، دلایل اجتماعی فرهنگی و دلایل علمی لزوم حرکت به سمت بین‌المللی‌سازی برنامه‌های آموزشی را پیشنهاد می‌کند (۱۱ و ۱۲).

همکاری بین‌المللی در علوم در سال‌های اخیر رشد پیدا کرده است (۱۳ تا ۱۶) به طوری که به عنوان نمونه مطالعات نشان می‌دهد سهم کره جنوبی، چین و ژاپن از همکاری در نوشتن مقالات بین‌المللی افزایش پیدا کرده است (۱۴ و ۱۷ و ۱۸). چین بزرگ‌ترین همکار آمریکا در نوشتن مقاله است (۱۴). از سال ۱۹۸۱ تا سال ۱۹۹۳ در برزیل شمار مقالات ISI که به صورت فردی چاپ شده است ثابت مانده است، اما مقالاتی که به صورت همکاری بین‌المللی چاپ شده است ۲۵۰ درصد افزایش یافته است (۸). همکاری بین‌المللی در ۳۰ درصد از مقالات کشور برزیل به چشم می‌خورد و این کشور به طور آهسته همکاری بین‌المللی را افزایش می‌دهد (۱۹). هند در سال ۱۹۹۰ با ۷۰ کشور و در سال ۱۹۹۴ با ۹۳ کشور انتشار مشارکتی داشت (۱۳). با توجه به بررسی آمار سیستم رتبه‌بندی سیمایو (SCIMago) در سال ۲۰۱۴ در آمریکا ۱۷/۵۹ درصد، در چین ۱۷/۵۹ درصد، انگلستان ۵۰/۵۷ درصد، آلمان ۴۷/۷۹ درصد، ژاپن ۲۶/۲۲ درصد و در ایران ۲۱/۰۲ درصد از پژوهش‌های انجام شده به صورت همکاری بین‌المللی بوده است (۲۰ تا ۲۵).

ذکر این نکته لازم است که همکاری بین‌المللی فقط نوشتن مقاله نیست. نتایج این همکاری ممکن است مواردی دیگر را نیز شامل شود (۲۶). آموزش عالی در دهه‌های گذشته بیشتر به سمت بین‌المللی‌سازی پیش رفته است و تمایلات نیز بدین سمت گرایش پیدا کرده است به عنوان مثال دانشجویان، اغلب تحصیل در کشورهای دیگر را انتخاب می‌کنند، در برنامه‌های آموزشی خارجی ثبت‌نام می‌کنند، در مؤسسات خارجی داخل کشور ثبت‌نام می‌کنند و از اینترنت برای حضور در دوره‌های آموزشی دانشگاه‌های کشورهای دیگر استفاده می‌کنند (۲۷). به عنوان دلیلی بر این بیانات به این مثال می‌توان اشاره کرد که در سال ۲۰۱۲، ۲۴۰۰۰ دانشجوی چینی در دانشگاه‌های آلمان بودند و ۴۰۰۰ آلمانی در این سال در چین بودند (۲۸). همچنین توجه به این آمار نیز خالی از لطف نیست که در بین سال‌های ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۷، ۴۶/۵ درصد از اعضای هیأت‌علمی دارای مدرک دکتری تخصصی در امارات، هیأت‌علمی‌های مصری بودند و هیأت‌علمی‌های عراقی در رده دوم با ۱۵/۵ درصد قرار داشتند (۱۰). همچنین تا اواسط قرن بیستم شاگردان اماراتی که توانایی اقتصادی داشتند برای تحصیل به کشورهای بحرین، کویت و قطر و دانشجویان برتر نیز با بورسیه به قاهره، بیروت، دمشق و بغداد فرستاده می‌شدند (۱۰). همچنین کشورهای زیادی در امارات متحده شعبه بین‌الملل دارند که از جمله آنها می‌توان ایالات متحده آمریکا، کانادا، فرانسه، و استرالیا را نام برد (۱۰).

طبق سند آمایش سرزمینی کشور ایران باید تا سال ۱۴۰۴ سه دانشگاه علوم پزشکی بین‌المللی داشته باشد و معیارهایی برای دانشگاه علوم پزشکی با عملکرد بین‌المللی تدارک دیده شده است؛ یکی از این معیارها کسب رتبه بهتر از ۵۰۰ در رتبه‌بندی سیمایو (SCIMago) یا شانگهای (Shanghai Jiaotong) یا تایمز (QSTimes) است (۲۹). با بررسی رتبه‌بندی که در سال ۲۰۱۵ ارائه شده است در سیستم رتبه‌بندی شانگهای هیچ کدام از دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور دارای رتبه بالاتر از ۵۰۰ نیستند (۳۰). با بررسی سیستم رتبه‌بندی سیمایو در سال ۲۰۱۴ از لحاظ نوآوری هیچ کدام از دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور رتبه بالاتر از ۵۰۰ نداشتند (۳۱) اما از لحاظ قابلیت رویت وب دانشگاه علوم پزشکی تهران رتبه ۳۳۸ را در اختیار داشت (۳۲). در رتبه‌بندی تایمز نیز در سال ۲۰۱۵-۲۰۱۶ هیچ کدام از دانشگاه‌های علوم

پزشكي كشور رتبه بالاتر از ۵۰۰ نداشتند(۳۳). همچنين نتايج مطالعات انجام شده ديگر در كشور حاكي از آن است كه از لحاظ بين‌المللي‌سازي وضعيت كشور مناسب نيست و بازنگري و بهسازي آموزش عالي بين‌المللي بايد بيش از پيش در دستور كار برنامه ريزان درسي كشور قرار گيرد(۳۴). به هر حال، ضرورت‌هاي عصر جديد ايجاب مي‌كند توجه ويژه‌اي نسبت به رويكردهاي بين‌المللي‌سازي صورت گيرد. برنامه‌هاي آموزشي آموزش عالي كشور بايد بتواند در کنار حفظ باورها، ارزش‌ها، سنت‌ها، اعتقادات ديني و توجه به ديرينه باستاني و اسلامي، توسعه علمي، پژوهشي و مهندسي دانش، بينش، باورها و فرهنگ جامعه را در سطح بين‌المللي فراهم سازد(۱).

در كشورهاي مختلف دولت‌ها براي ارتقاء برنامه‌هاي علمي بين‌المللي ابتكاراتي را انجام دادند و هزينه‌هايي را براي تشويق تبادلات فراهم کرده‌اند(۳۵). در اين زمينه در ايران تصميمات و سياست‌هاي راهبردي آموزش عالي كشور از مدت‌ها قبل متوجه اين مسأله بوده است و به اين رويکرد توجه داشته است. براي مثال، در سند چشم‌انداز بيست ساله بيان شده است: «ايران كشوري است توسعه يافته به جايگاه اول اقتصادي، علمي و فناوري در سطح منطقه، با هويت اسلامي و انقلابي، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل‌سازنده و مؤثر در روابط بين‌الملل، برخوردار از دانش پيشرفته، توانا در توليد علم و فناوري، متكي بر سهم برتر منابع انساني و سرمايه اجتماعي در توليد ملي، دست يافته به جايگاه اول اقتصادي، علمي و فناوري در سطح منطقه آسياي جنوب غربي (شامل آسياي ميانه، قفقاز، خاورميانه و كشورهاي همسايه) با تأكيد بر جنبش نرم افزاري و توليد علم، رشد پُرشتاب و مستمر اقتصادي، ارتقاي نسبي سطح درآمد سرانه»(۳۶). در اين زمينه در طرح تحول سلامت در حوزه آموزش علوم پزشكي كه توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشكي به اجرا در آمده است يكي از بسته‌ها به بحث بين‌المللي شدن دانشگاه‌ها مي‌پردازد(۳۷). اين بسته داراي چهار محور است كه يكي از اين محورها تدوين و اجراي سازي نقشه راه شبكه تبادلات علمي و برنامه‌هاي آموزشي دانشگاه‌هاي علوم پزشكي ايران با دانشگاه‌هاي معتبر جهان است. اين محور به صورت مأموريت ويژه به دانشگاه علوم پزشكي اصفهان واگذار گرديد. بنا بر اين با توجه به ضرورت بحث بين‌المللي شدن دانشگاه‌ها و با توجه به اسناد بالا دستی موجود، و مأموريت واگذار شده از طرف وزارت بهداشت به اين دانشگاه، تهيه نقشه راه بين‌المللي‌سازي آموزش علوم پزشكي در دستور كار اين دانشگاه قرار گرفت.

شرح تجربه

دانشگاه علوم پزشكي اصفهان مأموريت تدوين نقشه راه بين‌المللي‌سازي آموزش علوم پزشكي را به يكي از اساتيد برجسته و با تجربه در اين حوزه واگذار نمود. ايشان در اولين گام اقدام به تدوين تيم راهبري پروژه نمودند. تيم راهبري پروژه متشكل از ۷ نفر بود كه شامل مسؤلين وزارت‌خانه‌اي به عنوان درخواست‌دهنده پروژه، متخصصين آينده پژوهي و متخصصين آموزش پزشكي بود. در اولين جلسه‌اي كه با اعضاي تيم راهبري گذاشته شد، وظيفه هر فرد مشخص گرديد و قرار شد كه در مدت زمان مشخص شده يكساله براي اين پروژه برنامه ريزي نمايند. در دومين جلسه افراد عضو تيم راهبري، نيروها و وسايل و لوازم مورد نياز خود را به مجري پروژه اعلام نمودند و مجري مسؤليت تهيه موارد را به عهده گرفت. هر فرد عضو تيم راهبري، خود زيرمجموعه‌هايي را جهت برنامه ريزي تشكيل نمودند.

گام‌هاي طي شده جهت تدوين نقشه راه بين‌المللي‌سازي آموزش علوم پزشكي شامل موارد زير بود:

۱- استخراج مؤلفه‌هاي بين‌المللي‌سازي دانشگاه‌ها در زمينه‌ي تبادلات علمي و برنامه‌هاي آموزشي مشترك با دانشگاه‌هاي جهان با استفاده از روش مطالعه كيفي مورد پژوهي با استفاده از اسناد موجود، مطالعات كتابخانه‌اي،

مصاحبه با افراد مطلع

- ۲- تدوین پرسشنامه با استفاده از فاز قبلی
  - ۳- شناسایی وضعیت موجود دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از لحاظ مؤلفه‌های بین‌المللی در یک مطالعه کمی توصیفی با استفاده از پرسشنامه تدوین شده
  - ۴- تعیین جایگاه خدمات و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران با استفاده از وب کاوی
  - ۵- تبیین وضعیت دانشگاه‌های کشورهای خارجی با استفاده از روش مطالعه کیفی مورد پژوهی با استفاده از مصاحبه با جمعیت مورد مطالعه و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای
  - ۶- تعیین جایگاه خدمات و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی معتبر دنیا با استفاده از وب کاوی
  - ۷- تعیین روند مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی تبادلات علمی و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران
  - ۸- تعیین روند مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی تبادلات علمی و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی جهان
  - ۹- تبیین چشم‌انداز مطلوب شبکه تبادلات علمی و برنامه‌های آموزشی مشترک دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران با دانشگاه‌های جهان با استفاده از جمعیت مورد مطالعه
  - ۱۰- تدوین نقشه راه رسیدن به آینده مطلوب با استفاده از جمعیت مورد مطالعه با استفاده از روش‌های فوکوس گروپ، بارش افکار، کنفرانس دلفی و کنفرانس دلفی
  - ۱۱- برگزاری همایش بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی جهت ارائه نقشه راه بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی و بیان تجارب اجرایی در این زمینه
  - ۱۲- ارائه نقشه راه و بحث نقادانه در مورد نقشه راه در جلسات مختلف در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و معاونت آموزشی وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
- ابتدا مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها در زمینه‌ی تبادلات علمی و برنامه‌های آموزشی مشترک با دانشگاه‌های جهان با استفاده از روش مطالعه کیفی مورد پژوهی استخراج شد. بدین صورت که با استفاده از اسناد موجود، مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه با افراد مطلع مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی شناسایی شد. سپس وضعیت موجود دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از لحاظ این مؤلفه‌ها در یک مطالعه که به صورت کمی توصیفی انجام شد شناسایی شد. نقاط قوت و ضعف دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بدین صورت شناسایی شد. وضعیت دانشگاه‌های کشورهای خارجی نیز از طریق مصاحبه با جمعیت مورد مطالعه و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای شناسایی شد. جایگاه خدمات و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران و دانشگاه‌های معتبر دنیا در امر آموزش با استفاده از کاوش تحلیلی وب شناسایی شد. روند مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی تبادلات علمی و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران و جهان مشخص شد. چشم‌انداز مطلوب شبکه تبادلات علمی و برنامه‌های آموزشی مشترک دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران با دانشگاه‌های جهان نوشته شد و در نهایت نقشه راه رسیدن به آینده مطلوب ترسیم شد. پس از تبیین مفهوم بین‌المللی‌سازی و تبیین مؤلفه‌های آن جهت آشنا ساختن مسئولین وزارتی و دانشگاهی با این مفهوم و جلب همکاری آنها برای پیاده‌سازی و ادامه فرایند گردهمایی در تاریخ ۱۷ شهریور ماه ۱۳۹۵ برگزار گردید. این گردهمایی از ساعت ۸ صبح شروع و تا ۶ عصر ادامه داشت. در این جلسه که با حضور مسئولین وزارتی امور بین‌الملل و آموزشی برگزار شد. مدیران آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها و مدیران روابط بین‌الملل دانشگاه‌ها نیز حضور داشتند و تمامی مفاهیم به آنها ارائه شد و برای ادامه فرایند از آنها نظر خواهی گردید.

پس از اتمام نقشه راه بین‌المللی‌سازی، همایشی با عنوان بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی در جهت انتقال تجربیات بین‌المللی به کل کشور توسط تیم فرایند برگزار گردید. در این همایش افراد با تجربه دعوت شده بودند و تجارب خود را ارائه نمودند و چندین مقاله در خصوص ارائه تجربیات بین‌المللی (از طریق راه اندازی سایت همایش و دادن فراخوان و پذیرش مقالات) ارائه گردید این همایش با حضور حدود ۳۰۰ نفر از مسؤولین وزارتی و دانشگاهی بود و گامی مهم در جهت انتقال این نوآوری به کل کشور بود.

بحث / نکات آموخته شده

در زمینه تعداد دانشجویان بین‌المللی به عنوان یکی از مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی آموزش حدود ۱۰۰۰ صفحه اطلاعات از کشورهای مختلف جهان در این پروژه استخراج شد در جدول ۱ این اطلاعات به صورت مختصر ارائه گردیده است.

جدول ۱: آمار تعداد دانشجویان بین‌المللی در جهان در سال‌های مختلف به تقریب به میلیون (۳۸ تا ۴۲).

سال	تعداد دانشجو به میلیون
۱۹۷۵	۰/۸
۱۹۸۰	۱/۱
۱۹۸۵	۱/۱
۱۹۹۰	۱/۳
۱۹۹۵	۱/۷
۲۰۰۰	۱/۹
۲۰۰۱	۱/۹۵
۲۰۰۲	۲/۲۵
۲۰۰۳	۲/۵۱
۲۰۰۴	۲/۷
۲۰۰۵	۲/۸
۲۰۰۶	۲/۹
۲۰۰۷	۳/۰۲
۲۰۰۸	-
۲۰۰۹	-
۲۰۱۰	۴/۱
۲۰۱۱	۴/۳
۲۰۱۲	۴/۵

رشد تعداد دانشجویان بین‌المللی در ۲۰۱۲ نسبت به ۲۰۰۰، ۱۱۴ درصد بوده است. رشد سالیانه ۸ درصد بوده است (۴۱). اگر رشد سالیانه ۸ درصد ادامه یابد در ۲۰۲۰، ۸/۳ میلیون دانشجوی بین‌المللی وجود خواهد داشت (۴۱). در ۲۰۱۲، استرالیا، اتریش، لوگزامبورگ، نیوزلند، سوئیس و انگلستان بالاترین نسبت دانشجویان بین‌المللی را نسبت به دانشجویان محلی دارند (۴۱). بزرگ‌ترین بازار ذخیره دانشجوی بین‌المللی، چین، هند و کره جنوبی بود (۴۱). ۵۳ درصد از دانشجویان بین‌المللی از آسیا هستند. ایالات متحده، انگلستان، آلمان، فرانسه، استرالیا و کانادا میزبان ۵۲ درصد از دانشجویان بین‌المللی بودند. ایالات متحده (۱۶ درصد)، انگلستان (۱۳ درصد)، آلمان (۶ درصد)، فرانسه (۶ درصد)، استرالیا (۶ درصد) و کانادا (۵ درصد)، روسیه (۴ درصد)، ژاپن (۳ درصد)، اسپانیا (۲ درصد)، چین (۲ درصد)، ایتالیا (۲ درصد)، اتریش (۲ درصد)،

نیوزلند (۲ درصد)، آفریقای جنوبی (۲ درصد)، سوئیس (۱ درصد)، هلند (۱ درصد)، کره (۱ درصد)، بلژیک (۱ درصد)، دیگر کشورهای OECD (۸ درصد)، دیگر کشورهای غیر ECD (۱۷ درصد) میزبان دانشجویان بین‌المللی هستند. اروپا میزبان ۴۸ درصد از دانشجویان بین‌المللی، آمریکای شمالی میزبان ۲۱ درصد از دانشجویان و آسیا ۱۸ درصد از دانشجویان بود. تعداد دانشجویان بین‌المللی در اقیانوسیه نسبت به سال ۲۰۰۰، سه برابر شده است گرچه آنها میزبان ۸ درصد از دانشجویان بین‌المللی هستند (۴۱).

در ۲۰۱۴ در کشورهای OECD، ۶ درصد از دانشجویان، دانشجویان بین‌المللی بودند (۴۳). سهم دانشجویان بین‌المللی در بین دانشجویان ثبت‌نامی در لوزامبرگ بالاترین بود (۴۴ درصد). در استرالیا، نیوزلند و انگلستان این نسبت ۱۸ درصد بود. دانشجویان آسیایی ۵۳ درصد از ثبت‌نام دانشجویان بین‌المللی بودند. در بین کشورهای OECD، ایالات متحده میزبان بیش‌ترین دانشجویان بین‌المللی است (۲۶ درصد) و بعد از آن به ترتیب انگلستان (۱۵ درصد)، فرانسه (۱۰ درصد)، آلمان (۱۰ درصد) و استرالیا (۸ درصد) قرار دارد (۴۳).

هدف اتحادیه اروپا که در ۲۰۱۱ اعلام شد این است که تا ۲۰۲۰، ۲۰ درصد از فارغ‌التحصیلان آموزش عالی آنها تجربه تحصیل یا کارآموزی را در خارج داشته باشند. از ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۴ تحرک در بین دانشجویان OECD، ۵ درصد رشد داشت. بیش‌ترین افزایش در بلژیک، استونی، لتونی، نیوزلند و لهستان بود (در حدود ۲۰ درصد). در عوض میزان رشد در استرالیا، ژاپن، کره، اسلوانی و ترکیه منفی بود. تعداد دانشجویان خارجی از ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۲، ۵۰ درصد افزایش یافته است (۴۳).

کشورهای مختلف برای جذب دانشجویان بین‌المللی برنامه دارند. برنامه ژاپن در سال ۲۰۰۸ پی‌ریزی کرد که تا ۲۰۲۰، ۳۰۰۰۰۰ دانشجوی بین‌المللی داشته باشد (۳). استرالیا هدف دارد دانشجویان بین‌المللی را تا ۲۰۲۵ به یک میلیون برساند. هدف چین جذب ۵۰۰۰۰۰ دانشجوی بین‌المللی در ۲۰۲۰ است (۴۱).

نگاهی به این آمار و اطلاعات، نشان‌دهنده این موضوع است که هر چند آمار دانشجویان بین‌المللی روند روبه‌رشدی دارد؛ اما وارد شدن به بازار جذب دانشجوی بین‌المللی روز به روز مشکل‌تر می‌گردد چرا که ارائه‌دهندگان باسابقه‌تر دوره‌های آموزشی، به دنبال جذب دانشجوی بیش‌تر هستند و با توجه به برند خود توانایی این کار را دارند. رقابت زیادی بین ارائه‌دهندگان برتر وجود دارد و کشوری در این عرصه موفق خواهد بود که بازاریابی مناسبی در این زمینه داشته باشد. در این زمینه بعضی از کشورها امتیازاتی مانند امتیاز پیدا کردن کار پس از فارغ‌التحصیلی، امتیاز اقامت و حتی پایین آوردن هزینه تحصیل دانشجویان را در دستور کار خود دارند.

برای شناسایی بازار هدف در زمینه آموزش علوم پزشکی نیاز به بررسی میدانی وجود دارد چرا که در آمارهای مختلف مشخص نشده است که بازار هدف برای هر رشته تحصیلی چه کشورهایی است یا به عبارتی تعداد آمار دانشجویان بین‌المللی کشورهای مرتبط در رشته‌های مختلف مشخص نشده است و این موضوع نیاز به انجام مطالعات ویژه بازاریابی میدانی دارد.

با نگاهی به آمار کشورهای مختلف جهان در زمینه تبادل دانشجویان و نقاط قوتی که کشور ایران در این زمینه دارد و فرصت‌هایی که برای کشور فراهم است تیم تحقیق بدین موضوع کلیدی پی برد که هر چند حرکت کشور به سمت جذب دانشجویان بین‌المللی خیلی دیر آغاز شده است ولی کشور ایران توان این را دارد که در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی در رشته‌های علوم پزشکی سهم زیادی از دانشجویان بین‌المللی موجود در منطقه را به خود اختصاص دهد.

یکی از مشکلات که این پروژه با آن مواجه بود همکاری ضعیف دانشگاه‌های داخل کشور در ارائه اطلاعات به تیم مجری

بود و یکی از دلایل این امر کم بودن آمار و اطلاعات مربوط به کارهای بین‌المللی انجام شده در حوزه آموزش علوم پزشکی در کشور بود.

نتیجه‌گیری

در این پروژه، نقشه راه بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی با دو نگاه مبتنی بر رشته و نگاه مبتنی بر زیرساخت تهیه گردید که در برگزیده چشم‌انداز بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی، اهداف بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی، برنامه زمانی دستیابی به اهداف بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی و بسته‌های عملیاتی مرتبط با بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی و فهرست آیین‌نامه‌های مورد نیاز جهت بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی است.

کشور ایران برای اولین بار است که در تاریخ خود اقدام به برنامه ریزی در حوزه بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی نموده است و در این راستا قادر خواهد بود که به اهداف تدوین شده در نقشه راه بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی برسد و چه بسا در این زمینه با چالش‌هایی مواجه شود ولی توان این را دارد که با کار گروهی این مهم را به سرانجام برساند و پس از آن دوباره برنامه‌هایی را در این خصوص طراحی نماید. پس از تسهیم مأموریت‌های بین دانشگاه‌ها، دانشگاه‌ها قادر خواهند بود از تجارب استفاده شده در این پروژه و آمار و اطلاعات موجود در این پروژه برای تدوین نقشه راه خود در زمینه انجام فعالیت بین‌المللی اقدام نمایند. وزارت علوم و تحقیقات و فناوری نیز قادر خواهد بود از تجارب این پروژه برای تدوین نقشه راه بین‌المللی‌سازی آموزش در آن وزارتخانه اقدام نماید. یکی از مزیت‌های عمده این پروژه درگیری تمامی ذی‌نفعان وزارتخانه‌ای و دانشگاهی در طراحی نقشه راه بود که این موضوع در اجرایی‌سازی فعالیت‌های بین‌المللی کمک شایانی خواهد نمود.

قدردانی

از معاونت آموزشی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، امور بین‌الملل وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، دفتر سیاست‌گذاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، امور بین‌الملل دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مرکز آینده پژوهی دانشگاه علوم پزشکی کرمان به خاطر حمایت‌های فکری، معنوی و پشتیبانی که از این پروژه نمودند و از تمامی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، دانشگاه‌های آزاد اسلامی، دانشگاه‌های پیام نور و وزارت علوم، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سرپرستی دانشجویان خارجی دانشگاه‌های استان اصفهان، دانشجویان خارجی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به خاطر همکاری در جمع‌آوری اطلاعات و از معاونین و مسئولین امور بین‌الملل دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، مدیران امور آموزشی و مدیران تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور که با هم‌فکری آنها این پروژه به ثمر نشست و سایر عزیزانی که در این پروژه همکاری تنگاتنگی با تیم راهبری پروژه در طی مراحل علمی و عملی داشتند ولی به دلیل محدودیت تعداد کلمه، در این مقاله از ذکر اسامی آنها خودداری شد کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

منابع

1. Ghasempour Dehaghani A, Liaghatdar MJ, Jafari E. [Tahlili bar boumisazi va baynolmelali shodane barnameye darsiyeh daneshgahha dar asre jahani shodan]. Faslnameye Tahghighate Farhangi. 2012; 4(4): 1-24. [Persian]
2. Knight J, De Wit H. Quality and Internationalization in Higher Education. Paris: Organization for

- Economic Cooperation & Development, Case Studies and Stocktake, Canberra: DEETYA; 1999.
3. Knight J. Updating the Definition of Internationalization. *International Higher Education*. 2003; 13: 2-3.
  4. Delanty G. The Governance of Universities: What is the Role of the University in the Knowledge Society?. *Canadian Journal of Sociology*. 2002; 27(2): 185-98.
  5. Schaeffer RK. *Understanding Globalization: The Social Consequences of Political, Economic, and Environmental Change*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers; 2003.
  6. Beck KV. *Being International: Learning in a Canadian University*. [Dissertation]. Canada: Simon Fraser University; 2008.
  7. Van Der Wende M. Internationalization of Higher Education in the OECD Countries: Challenges and opportunities for the Coming Decade. *Journal of Studies in International Education*. 2007; 11(3-4): 274-289.
  8. Knight J. Internationalization Remodeled: Definitions, Approaches and Rationales. *Journal of Studies in International Education*. 2004; 8(1): 5-31.
  9. Gacel-Ávila J. The Internationalization of Higher Education: A Paradigm for Global Citizenry. *Journal of Studies in International Education*. 2005; 9 (2): 121-136.
  10. Findlow S. International networking in the United Arab Emirates higher education system: global-local tensions. *A Journal of Comparative and International Education*. 2005; 35(3): 285-302.
  11. James K. International Education: The Concept, and its Relationship to Intercultural Education. *Journal of Research in International Education*. 2005; 4(3): 313-332.
  12. De Wit H. *Internationalization of Higher Education in the United States of America and Europe: a Historical, Comparative, and Conceptual Analysis*. Westport, Conn: Greenwood Press; 2002.
  13. Basu A, Vinu K. International collaboration in Indian scientific papers. *Scientometrics*. 2000; 48(3): 381-402.
  14. Leydesdorff L, Wagner C, Park HW, Adams J. International Collaboration in Science: The Global Map and the Network. *El Profesional de la Información*. 2013; 22(1).
  15. Narin F, Whitlow ES. Measurement of scientific cooperation and co-authorship in EEC-related area of science. Commission of the European community; 1990.
  16. Franklin MN. *The community of science in Europe: Preconditions for Research Effectiveness in European Community Countries*. Brussels: Gower Pub Co; 1998.
  17. Kwon KS, Park HW, So M, Leydesdorff L. Has Globalization Strengthened South Korea's National Research System?. *National and International Dynamics of the 18 Triple Helix of Scientific Co-authorship Relationships in South Korea*. *Scientometrics*. 2012; 90(1): 163-175.
  18. Zhou P, Glänzel W. In-depth analysis on China's international cooperation in science. *Scientometrics*. 2010; 82(3): 597-612.
  19. Vanz SADS, Chittó Stumpf IRC. Scientific Output Indicators and Scientific Collaboration Network Mapping in Brazil. *Collnet Journal of Scientometrics and Information Management*. 2012; 6(2): 315-334.
  20. SCIMago journal and country ranking. Country search. United States. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagojr.com/countrysearch.php?country=US&area=0>
  21. SCIMago journal and country ranking. Country search. China. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagojr.com/countrysearch.php?country=CN&area=0>
  22. SCIMago journal and country ranking. Country search. United Kingdom. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagojr.com/countrysearch.php?country=GB&area=0>
  23. SCIMago journal and country ranking. Country search. Germany. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagojr.com/countrysearch.php?country=DE&area=0>
  24. SCIMago journal and country ranking. Country search. Japan. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagojr.com/countrysearch.php?country=JP&area=0>
  25. SCIMago journal and country ranking. Country search. Iran. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagojr.com/countrysearch.php?country=IR&area=0>
  26. Melin G. The networking university. *Scientometric*. 1996; 35(1): 15-31.
  27. Delgado-Márquez BL, Hurtado-Torres NE, Bondar Y. Internationalization of Higher Education: Theoretical and Empirical Investigation of Its Influence on University Institution Rankings. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2011; 8(2): 265-284

28. Schumann CA, Gerischer H, Tittmann C, Orth H, Xiao F, Schwarz B, et al. Development of International Educational Systems by Competence Networking based on Project Management. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2014; 119: 192 – 201.
29. Moavenate amouzeshiye vezarate behdasht, daman va amouzeshe pezeshti. [Rahborde gostareshe jografiyayie ampuzeshe aliye salammat dar jomhouriyeh eslamiyeh Iran]. 2nded. Tehran: Ministry of Health and Medical Education; 2015. [Persian]
30. Academic ranking of World University. Academic Ranking of World Universities 2015. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.shanghairanking.com/ARWU2015.html>
31. SIMAGO institution rankings. Innovation. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagoir.com/innovation.php>
32. SIMAGO institution rankings. Web visibility. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.scimagoir.com/webvisibility.php>
33. The world university ranking. World University Rankings 2015-2016. [Cited 2016 February 24] Available from: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2016/world-ranking#!/page/0/length/-1>
34. Bazargan A, Hosseingolizadeh R, Dadras M. [A Review of Transnational Education in Iran: Problems and Prospects]. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*. 2011; 16(4): 1-17. [Persian]
35. Hallonsten O. Continuity and Change in the Politics of European Scientific Collaboration. *Journal of Contemporary European Research*. 2012; 8(3): 299-318.
36. Dolat.ir. [Matne nahaeiye sanade cheshmandaz]. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.dolat.ir/PDF/20years.pdf>
37. Moavenate amouzeshiye vezarate behdasht, darman va amouzeshe pezeshti. [Bastehaye tahavol va nowavari amouzeshe oloume pezeshti]. Tehran: Ministry of Health and Medical Education; 2015. [Persian]
38. Arikawa S. Universities in Japan: Supporting Excellence. Japan Committee of Universities for International Exchange; 2011.
39. Kim JH, Strandberg S. The international Mobility of Students in Asia and the Pacific. UNESCO Bangkok; 2013.
40. The Japan times. Global 30 university; 2013. [Cited 2016 February 24] Available from: <http://www.japantimes.co.jp/sophia-university/>
41. Hearps R. Global trends & descriptors in international student referrals. ANZA Workshop Melbourne; 2016.
42. HM Government. International Education – Global Growth and Prosperity: An Accompanying Analytical Narrative. Industrial Strategy: government and industry in partnership; 2013.
43. OECD. Education at a Glance 2016: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing; 2016.